

RAMAZAN

RAHMET, MAĞFİRET ve BERAAT AYI

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ رَجَبٌ، قَالَ:
“اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي رَجَبٍ، وَشَعْبَانَ، وَبَلَّغْنَا رَمَضَانَ.”

Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre,
Receb ayı girdiği zaman Resûlullah (sav) şöyle dua ederdi:
“Allah'im! Receb ve Şâban aylarını hakkımızda mübarek eyle, bizi Ramazan
ayına ulaştır!”

(ME3939 Taberânî, el-Mu'cemü'l-evsat, IV, 189)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "أَتَاكُمْ رَمَضَانُ شَهْرٌ مُبَارَكٌ، فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكُمْ صِيَامَهُ، تَفْتَحُ فِيهِ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَتُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ الْجَحِيمِ، وَتُغْلَقُ فِيهِ مَرَدَّةُ الشَّيَاطِينِ."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ."

عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: "تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضَانَ."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: "الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ، مُكْفَرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ."

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Mübarek Ramazan ayı size geldi. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı. Bu ayda sema (cennet) kapıları açılır, cehennem kapıları ise kapanır ve şeytanların azgınları bağlanır.”*

(N2108 Nesâî, Sıyâm, 5)

Ebû Hüreyre'den rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kim inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır.”*

(B38 Buhârî, İmân, 28)

Hişâm b. Urve'nin, babasından naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Kadir gecesini Ramazan ayının son on gününde arayın!”*

(MU701 Muvatta', İtikâf, 6)

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: *“Büyük günahlardan kaçınıldığı takdirde, beş vakit namaz ile cuma, bir sonraki cumaya kadar ve Ramazan diğer Ramazan'a kadar, aralarında işlenen günahların bağışlanmasına vesiledir.”*

(M552 Müslim, Tahâret, 16)

M

edine'ye hicret ile birlikte İslâm dini, kendi müesseselerini oluşturmaya başlamıştı. Mescid-i Nebvî'nin yapılmasının ardından hayat, vahyin kılavuzluğunda, "inanç-amel bütünlüğü" içinde gelişmeye devam ediyordu. Medine'ye geleli daha on sekiz ay olmuştu. Kısa bir süre önce kibleyi Mescid-i Aksâ'dan Kâbe'ye çeviren Yüce Allah,¹ bu sefer hicrî takvimin 8. ayı olan Şâban ayında, Ramazan orucunu farz kılan şu âyetleri indirdi:

*"Ey inananlar! Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, sakınasınız diye size de sayılı günlerde farz kılındı... Ramazan ayı, insanlara yol gösterici, doğrunun ve doğruyu eğriden ayırmanın açık delilleri olarak Kur'an'ın indirildiği aydır. Öyle ise sizden Ramazan ayını idrak edenler onda oruç tutsun. Kim o anda hasta veya yolcu olursa (tutamadığı günler sayısınca) başka günlerde kaza etsin. Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez. Bütün bunlar, sayıyı tamamlamanız ve size doğru yolu göstermesine karşılık, Allah'ı tazim etmeniz, şükretmeniz içindir."*²

Bu âyetler, Ramazan ayının, diğer aylardan ayrıcalıklı olduğunu açıkça ifade etmektedir. Çünkü;

Ramazan, oruç ayıdır.

Ramazan, Kur'an ayıdır.

Ramazan, takva ayıdır.

Ramazan, Allah'ı yüceltme ayıdır.

Ramazan, şükür ayıdır.

Ramazan, doğruyu bulma ayıdır.

Ramazan, tevbe ayıdır.

Ramazan, itikâf yani tefekkür ve taabbüd ayıdır.

Ramazan, Allah'ın koyduğu sınırları gözetme ayıdır.

Ramazan, bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesini içinde saklayan bir aydır.

Mübarek Ramazan ayı, Müslümanlara Allah'ın emirleri karşısında sorumluluk bilincine yani takvaya erişme fırsatı sunuyordu. Böylece toplumsal dayanışma ve paylaşma şuurunu aşılıyarak, bir anlamda "irade eğitimi" vermek suretiyle, müminlere kişilik kazandırıyor, "kâmil bir mümin" olmanın yollarını gösteriyordu.

"Ramazan", sözcük olarak "yaz sonunda yağıp yeryüzünü tozlardan temizleyen yağmur" mânâsında "er-ramzâ" kelimesinden veya "Güneş ışınlarından taşların yanıp kızması" anlamında olan "er-ramaz" kelime-

¹ Bakara, 2/144; ST1/248 İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 248.

² Bakara, 2/183-185.

sinden alınmıştır. Bu yağmur, yeryüzünü nasıl temizleyip yıkarsa; kızgın yer, orada yürüyenlerin ayaklarını nasıl yakarsa, Ramazan ayı da müminleri günah kirlerinden öylece temizler, yakar, yok eder.³

Aslında, câhiliye döneminde bilinen ve kullanılan takvimin on iki ayından biriydi Ramazan ayı. Kur'an'da da "Haram Aylar" diye anılan ve Araplarca hürmet edilen, kan dökülmesi ve savaşılmaması yasak olan dört haram ayın (Zilkâde, Zilhicce, Muharrem ve Receb) bir ayrıcalığı vardı, ancak Ramazan ayının böyle bir özelliği yoktu. Onu değerli ve ayrıcalıklı kılan, insanlığa gönderilen son rehber kitap Kur'an-ı Kerim'in bu ayda indirilmesi, bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesinin bu ayda olması, temel ibadetlerden olan oruç farızasının bu ayda tutulması, teravih, mukabele, itikâf, iftar, sahur ve fıtır sadakası gibi önemli sünnetlerin hep bu ayda yaşanmasıydı. Nasıl "şerefü'l-mekân bi'l-mekîn" yani bir mekânın şerefi, orada yaşayan kimseler sayesinde gerçekleşir ise, aynı durum, zaman için de söz konusuydu. Son Peygamber (sav) Yesrib'e teşrihiyle orayı nasıl "Medine-i Münevvere" hâline getirdiyse, son kitap olan Kur'an'ın bu ayda inmesi de, sıradan bir ay olan Ramazan'ı "Mübarek ay" yapmıştı.

Kur'an-ı Kerim'de adı anılan tek aydır, Ramazan ayı. Yüce Allah onu sadece anmakla kalmamış, yukarıdaki âyetlerle aynı zamanda onu oruç ayı olarak belirlemiştir. İşte bütün bu ayrıcalıkları sebebiyle kültürümüzde Ramazan, "on bir ayın sultanı" olarak kabul görmüştür.

İslâm ile yepyeni anlamlara kavuşan Ramazan kelimesi, bize mübarek bir zaman dilimini, tam bir huzur iklimini çağırır. Kamerî aylardan dokuzuncusu olan Ramazan ayı boyunca Müslümanlar, toplum olarak ibadet yoğunluğu ve heyecanı içinde olurlar. Çünkü Ramazan, ilmin, inancın, ibadetin, ahlâkın, dayanışmanın, kardeşliğin daha da olgunlaştırılabilmesi için Müslümanlara ikram edilmiş bereketli bir eğitim mevsimidir. Müslüman bu zaman diliminde Rabbiyle, kardeşleriyle, nefsiyle ve şeytanla olan ilişkilerini gözden geçirir, gece gündüz tam bir ay süren yoğun bir eğitim faaliyetinden güçlenerek, arınarak çıkar.

Allah Resûlü, Ramazan ayına kavuşma arzusunu dualarında açığa vururdu. Enes b. Mâlik'in naklettiğine göre, Receb ayı girdiği zaman Peygamber Efendimiz şöyle dua ederlerdi: "Allah'ım! Receb ve Şâban aylarını hakkımızda mübarek eyle, bizi Ramazan ayına ulaştır!"⁴

Ayrıca Sevgili Peygamberimiz, Ramazan öncesinde yaptığı sohbetlerle, ashâbının zihinlerini ve gönüllerini bu mübarek aya hazırlardı. Nitekim

³ TM5/71, Râzî, *Tefsîr*, V, 71; LA20/1729 İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, VII, 1729-1730.

⁴ ME3939 Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, IV, 189.

Ramazan ayının bu niteliklerini şu sözleriyle özetlemişlerdi: “Mübarek Ramazan ayı size geldi. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı. Bu ayda sema (cennet) kapıları açılır, cehennem kapıları ise kapanır ve şeytanların azgınları bağlanır...”⁵

“Ramazan ayının ilk gecesi olunca, şeytanlar ve azgın cinler zincire vurulur, cehennem kapıları kapatılır ve hiçbiri açılmaz. Cennetin kapıları açılır ve hiçbiri kapanmaz. Sonra bir (melek) şöyle seslenir: Ey hayır dileyen, ibadet ve kulluğa gel! Ey şer isteyen günahlarından vazgeç! Allah’ın bu ayda ateşten azat ettiği nice kimseler vardır ve bu Ramazan boyunca her gece böyledir.”⁶

Akabe biatlerinde etkin görev almış olan Ubâde b. Sâmit (ra), Ramazan ayının yaklaştığı bir günde Resûlullah’ın (sav) şöyle dediğini nakleder: “Ramazan ayı size bereketiyle geldi, Allah o ayda sizi zengin kılar, bundan dolayı size rahmet indirir, hataları yok eder, o ayda duaları kabul eder. Allah Teâlâ sizin (Ramazan ayındaki ibadet ve hayır konusunda) birbirinizle yarış etmenize bakar ve meleklerine karşı sizinle övünür. O hâlde iyilik ve hayırdan yana Allah Teâlâ’ya kendinizi gösterin. Ramazan ayında Allah’ın rahmetinden kendisini mahrum eden kimse bedbaht kimsedir.”⁷

Kendi dönemindeki şartları dikkate alan Allah Resûlü, “Biz ümmî bir ümmetiz. Yazıyı ve hesabı bilmeyiz. Ay şöyle, şöyle ve şöyledir...” buyurmuş; üçüncüde başparmağını yummuş, “Bazen de ay şöyle, şöyle ve şöyle olur.” buyurmuştur; yani ay yirmi dokuz gün bazen de otuz gün çeker demek istemiştir.⁸

Peygamber Efendimiz döneminde ayların girişi, yeni ayın yani hilâlin görülmesiyle tespit edilmekteydi. Dolayısıyla oruca, hilâlin görülmesiyle birlikte Ramazan ayının girdiğinin kesinleşmesiyle başlanıyordu. Bundan dolayı, Peygamberimiz, Ramazan ayı girmeden önce, Ramazan hilâlinin görülmesi üzerinde önemle durur; ashâbının hilâlin görülüp görülmemesine göre hareket etmelerini isterdi: “Ay (genelde) yirmi dokuz gündür. Dolayısıyla siz (Ramazan ayına ait) hilâli görmedikçe oruç tutmayın, yine (Şevval ayına ait) hilâli görmedikçe de bayram yapmayın. Eğer hava bulutlu olursa ayın gününü takdir edin (otuza tamamlayın).”⁹ Allah Resûlü, hilâli gördüğü zaman tekbir getirir, Allah’a hamdeder, Allah’tan bu ayın hayrını ister, şerrinden de yine O’na sığınır.¹⁰

Rahmet Elçisi, oruç âyetinde¹¹ verilen ruhsatı kullanmış, yolculuk hâlinde veya oruç tutmamayı gerektiren durumlarda oruç tutmamış yahut orucunu yolculuk esnasında bozmuştu.¹² O, her konuda olduğu gibi ashâbına, nasıl oruç tutacaklarını ve oruç esnasında nelere dikkat edeceklerini hem yaşayarak hem de bazı tavsiye ve uyarılarda bulunarak öğretmişti.

⁵ N2108 Nesâi, Sıyâm, 5.
⁶ T682 Tirmizi, Savm,1;
İM1642 İbn Mâce, Sıyâm, 2.
⁷ MZ4783 Heysemî,
Mecmeu’z-zevâid, III, 344.
⁸ M2511 Müslim, Sıyâm, 15.
⁹ M2502 Müslim, Sıyâm, 6;
MU634 Muvatta’, Sıyâm, 1.
¹⁰ MŞ9727 İbn Ebû Şeybe,
Musannef, Sıyâm, 106.
¹¹ Bakara, 2/185.
¹² B1948 Buhârî, Savm, 38.

Peygamber Efendimiz Ramazan günlerinde bol bol Kur'an okur, hayır ve hasenatta bulunurdu. Cebrail (as), Ramazan sonuna kadar her gece kendisine gelir ve Hz. Peygamber (sav) ona Kur'an okuyup dinletirdi.¹³ Nitekim hâlen günümüzde yoğun bir şekilde uygulanan bu "karşılıklı okuyuş", "mukabele" geleneğimizin dayanağını oluşturur.

Ebû Hüreyre'nin haber verdiği göre, Resûlullah (sav) kesin emir vermeksizin insanları Ramazan gecelerini ibadetle değerlendirmeye teşvik ederek şöyle derdi: "Kim inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."¹⁴ Ramazan'ın son on gününe, ayrı bir önem verir, mescid-i saadette itikâfa girer, ibadet ve taatle meşgul olurdu. Peygamberimizin bu uygulaması, vefat edinceye kadar devam etmiştir. Her yıl on gün itikâfa girerken, vefat ettiği yılın itikâfı yirmi gün sürmüş, o yıl Ramazan ayında Cebrail'e (as) Kur'ân-ı Kerîm'i iki defa arz etmişti.¹⁵

Ramazanı mübarek kılan en önemli unsurlardan biri de Kadir gecesidir. Bu geceye çok önem veren Rahmet Peygamberi, Ramazan ayı içinde gizlenmiş olan Kadir gecesini "...Ramazan ayının son on günü içinde arayın!" buyururdu.¹⁶ Ramazan ayının son on günü içindeki tek sayılı gecelerin Kadir gecesini olma ihtimalinden dolayı¹⁷ kendisi de, aile efradı ile birlikte 23., 25. ve 27. geceleri uzun süre ibadet ederek geçirirdi.¹⁸

Ashâbına fıtır sadakası vermelerini söyleyen Allah Resûlü, bunun, insanlar bayram namazına çıkmadan önce ödenmesini isterdi.¹⁹ Ayrıca Ramazan ayında verilen sadakayı daha üstün görürdü.²⁰

Resûlullah (sav), bir aylık rahmet mevsimini ibadetle, taatle geçirmiş olmanın sevincini ashâbıyla birlikte bayram ederek kutlardı. O, bayram namazına gitmeden önce gusleler²¹ ve namazgâha giderken değişik bir yol izlerdi.²² Bayramı tekbir ve tehlillerle karşılardı.²³

Burada şunu belirtmekte yarar vardır ki Allah Resûlü Ramazan ayını sadece ibadetle geçirmiş değildir. Söz gelimi, İslâm'ın ilk savaşı olan Bedir Savaşı için, hicretin ikinci yılı Ramazan ayında hareket edilmiş, Ramazan'ın on yedinci günü düşmanla savaşılmıştır.²⁴ Hicretin sekizinci yılı Ramazan'ın on üçüncü günü ise, Mekke'nin fethi için yola çıkılmıştır.²⁵ Böylece Hz. Peygamber'in hayatındaki en önemli iki sefer, Ramazan ayında yaşanmıştır.

Her ne kadar Ramazan ayı, Allah tarafından mübarek kılınmışsa da, onun bereketinden istifade etmek Müslüman'ın iradesine bırakılmıştır. Değerlendiren için Ramazan bulunmaz bir hasat mevsimi, maddî ve mânevî bir arınma iklimidir. Ramazan'a yetiştiği hâlde onun kadrini ve kıymetini

¹³ B1902 Buhârî, Savm, 7.

¹⁴ B38 Buhârî, İmân, 28.

¹⁵ İM1769 İbn Mâce, Sıyâm, 58.

¹⁶ MU701 Muvatta', İtikâf, 6.

¹⁷ B813 Buhârî, Ezân, 135.

¹⁸ T806 Tirmizî, Savm, 81;

N1365 Nesâî, Seh, 103.

¹⁹ B1509 Buhârî, Zekât, 76.

²⁰ T663 Tirmizî, Zekât, 28.

²¹ MU432 Muvatta', İdeyn, 1.

²² B986 Buhârî, İdeyn, 24.

²³ B971 Buhârî, İdeyn, 12.

²⁴ T714 Tirmizî, Savm, 20;

BN3/369 İbn Kesîr, Bidâye,

III, 369.

²⁵ MA9738 Abdürrezzâk,

Musannef, V, 372.

bilmeyen biri içinse, kaçırılmış bir fırsat hatta bir vebal olacaktır. Hem de Rahmet Elçisi'ne, “*Ramazan ayına girdiği hâlde günahlarını affettiremeden bu ayı tamamlayan kişinin burnu yerde sürünsün!*” dedirtecek kadar!²⁶

Evet, Ramazan ayı, berekettir, ziyafettir, zerafettir. Ramazan ayı, ibadettir, rahmettir, mağfirettir. Ramazan ayı, ruh ve nefis için, birey ve toplum için takvadır, korunmadır. Ramazan ayı, selâmdır, esenliktir, sükûnettir, sekinettir, dinginliktir, olgunluktur. Ramazan ayı, kardeşliktir, dayanışmadır, paylaşmadır. Ramazan ayı, zenginin oruç tutarak yoksulu anlaması, kısmen de olsa onun hâlini yaşamasıdır. Ramazan ayı, geçici olarak yeme-içmeden uzak kaldığı nimetlerin kadrini bilmek ve onları veren Rezzâk olan Allah'a karşı şükür görevini hatırlamaktır. Ramazan ayı, kötü alışkanlıklara son verme, iyiden, güzelden yana yeni sayfalar açma fırsatıdır. İşte bu bilinç içerisinde dolu dolu yaşanan Ramazan, sonrasında gelen ayların hatta bütün bir yılın verimli geçirilmesini sağlayacaktır. Allah Resûlü'nün, “*Büyük günahlardan kaçınıldığı takdirde, beş vakit namaz ile cuma bir sonraki cumaya kadar ve Ramazan diğer Ramazan'a kadar, aralarında işlenen günahların bağışlanmasına vesiledir.*”²⁷ hadisi, sadece geçmişte işlenmiş günahların kefareti olarak değil, aynı zamanda Ramazan'ın verdiği bilinç ile bir sonraki Ramazan'a kadar açılmış olan beyaz sayfayı temiz tutma gayreti olarak anlaşılmalıdır.

Ramazan ayı taattir, hasenattır, kurbettir, Cenâb-ı Hakk'a yakın olmadır. Cennet kapılarının açıldığı, cehennem kapılarının kapandığı, şeytanların bağlandığı, toplumda suç oranının azaldığı bir huzur dönemidir. Takvanın, şükrün ve rüşdün yollarının öğretildiği, irade eğitiminin verildiği, bir aylık yoğun program uygulayan bir okuldur.

Asırlardır Ramazan, Müslümanlar arasında bir ay boyunca kutlanan bir bayram esintisidir. Ülkemizde açılan iftar çadırları, ıslıl ıslıl yanan minarelerin arasını süsleyen mahyalar, Mısır'da sokakları, dükkânları süsleyen Ramazan fenerleri, Medine'de her milletten Müslümanların sokaklara açıp, kardeşlerini yalvararak davet ettiği mütevazı iftar sofraları ve dünyanın dört bir yanında teravih namazlarına koşan ve saf tutan milyonlar... Hepsi Ramazan ayının bereketi ve coşkusudur şüphesiz.

Hatta bu ayın girmesiyle birlikte birçok kavram da konuk olur dilimize: Ramazan topu, Ramazan imsakiyesi, Ramazan mahyası, Ramazan davulu, Ramazan pidesi, Ramazan menüsü, Ramazan programı, Ramazan sofrası, Ramazan paketi, Ramazan indirimi, Ramazan kampanyası... Artık

²⁶ T3545 Tirmizî, Deavât, 100.

²⁷ M552 Müslim, Tahâret, 16.

Ramazan ayı, bir zaman diliminin adı olmaktan öte bir şeydir. Evet o, yedisinden yetmişine bütün Müslümanlar için bir neşedir, coşkudur, heyecandır, kültürdür, medeniyettir. Hem de üzerinde çok konuşulan, makaleler ve kitaplar yazılan bir “Ramazan Medeniyeti!”

Ramazan, bir medeniyettir, bir dünya görüşüdür. Sadece, nefsimize gem vurulan günler değil; yoksulların, düşkünlerin, açların, muhtaçların, kimsesizlerin hatırlandığı ve korunduğu yoğun bir seferberliktir.

Ve her sayılı gün gibi, bu coşkulu günler de çok hızlı geçer. Ömrü boyunca kaç Ramazan geçireceğini bilemeyen Müslüman için son teravih namazı, son sahur, son iftar buruk bir hüzne dönüşür. Tıpkı gözü yaşlı hacıların kutsal iklime veda edişi gibi, bu mübarek mevsime de aynı duygularla veda edilir. Camilerde güzel sesli hafızların, “Elveda yâ şehri Ramazan” nağmeleri ile uğurlanır Ramazan. Bir taraftan arınmış, korunmuş, bol ecir kazanmış olma ümidi, diğer taraftan bir sonraki Ramazan’a yetişememe endişesi ile vedalaşılır.